

Priedas *Supplement*

Esu minimalistas–maksimalistas

Skiriama lietuvių kompozitoriaus Broniaus Kutavičiaus 80-mečiui

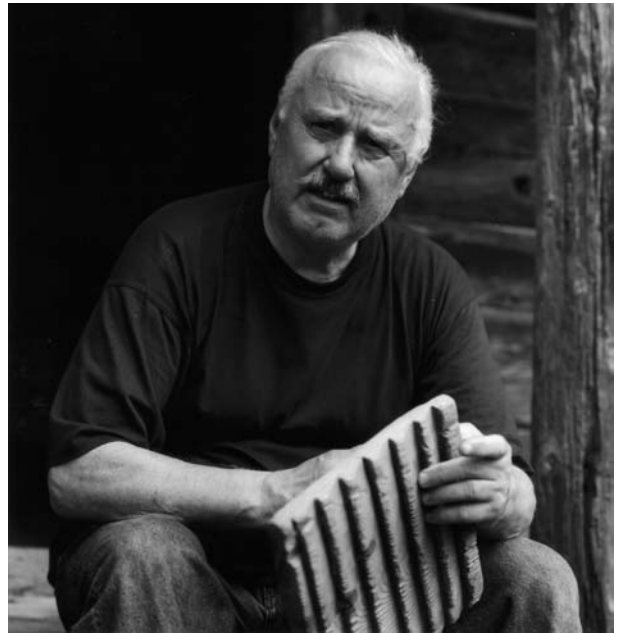
Gražina Daunoravičienė. Visas Jūsų gyvenimas nugrimzdęs garsų mene. Bendraujate su pasauliu muzikos garsais. Kas ji yra, kaip ją suvokiate? Ar muzika yra mąstymas, svarstymas, skambantis filosofijos išreiškimas, ar kreipimosi į pasaulį būdas, kalbėjimo, svarbių pranešimų pasakymo būdas? O gal mėgavimasis skambančiais objektais, žaidimas, abstrakčių struktūrų dėlionė?

Bronius Kutavičius. Oi kaip sunku, nežinau. Negalvoju apie tai. Manau, ne abstrakcija, o konkretesni dalykai yra muzika. Turbūt viskas čia įeina, viskas kartu, nes sunku išskirti vieną aspektą muzikoje, viskas yra visuma. Taip, kiekvienas kompozitorius kuria ne tik sau, bet ir klausytojams. Man turbūt daug svarbiau – kurti sau. Tada išieškai, kaip sakyti, save išprievartauji, savam pajautimui susirandi muzikinių garsų. Aš labai kamuojusi, kol kūrinį sukuriu. Didelis patikrinimas vyksta nuolat: pabundi naktį ir viską dar kartą perkratai savo galvoje. Kūryba turbūt yra savęs patenkinimas. O kai jau pasieki rezultatą, kurio norėjai, tai, aišku, ateina pasitenkinimo jausmas. Pradžioje noriu patenkinti pats save, siekiu, kad būčiau patenkintas pats. Čia ne koks egoizmas, bet meistriškumo pasireiškimas, sugebėjimas. Reiškia kažką sugebi. Taigi pirmenybę teikiu asmeniniam pasitenkinimui. O paskui, savaime suprantama, žiūri, kaip reaguoja atlikėjai ir klausytojai. Turbūt ne aš vienas šitaip galvoju.

G. D. O jei kalbėsime konkrečiau, arčiau priglundę prie to kuriamo garsų meno „kūno“? Kaip jį atpažįstate, ką įvardijate kaip muziką?

B. K. Mano manymu, pirmiausia tai, kas yra ritmizuota, kas sueina į ritmiką. Pagrindinis dalykas man – ritmas. Jeigu jo nėra, tai palaida, tai toliau nuo muzikos. Yra žmonių, manančių, kad viskas yra muzika, kaip kad J. Cage'as ar F. Bajoras – ir trepsėjimas kojomis, ir atsikrenkštimas, ir kosulys, ir t. t. Bet aš vis tiek išskirčiau, labiau konkretizuočiau sakydamas, kad muzika yra tai, kas sutvarkyta, kas arčiau tvarkos, arčiau kažkokios išraiškos. Žodžiu, man labai patinka, kai suvedu garsus į kažkokią ritmiką, į formulę ar formą.

G. D. Norėčiau paklausti apie darinį, kurio struktūroje Jūs gyvuoiate mūsų suvokime – vadinamąją Balakausko, Kutavičiaus ir Bajoro trijulę. Ji susikūrė kūrybos proveržio, priešinimosi sovietinei ideologijai ir rezistencinės laikysenos

Fotografas Arūnas Baltėnas

to meto oficialaus meno akistatoje prasme. Nors kūrybos požiūriu, manyčiau, reikėsi daugiau atostūmio jėgos. Visi esate be galo skirtingi kūrėjai, tarsi strėlės, šaunančios skirtingomis kryptimis iš visų trikampio kampų. Kaip jaučiatės šiame trikampyje ir ką galite pasakyti apie likusius „taškus“?

B. K. Galbūt aš turiu tokią neigiamą savybę, kad niekada neanalizuoju ir nevertau kitų partitūrų.

G. D. Tuomet Jūs klausote kūrinius?

B. K. Ir neklausau. Kad nepasidaryčiau įtakos. Žodžiu, labai mažai ką analizavau savo laiku. O gyvenime, konservatorijoje, gal kiek daugiau, kai reikėdavo analizę lankyti pas J. Juzeliūną, tada. Šiaip vengiu šito ir darau tai specialiai, nes kai jautriau pasižiūri į ne savus darbus, jauti, kad pradedi jais sekti. Bajoras man įdomus kaip kompozitorius, bet mes labai skirtingi savo požiūriais. Ir su Balakausku, su juo gal dar labiau skiriamės. Jis galbūt pasaulietiškesnis, pasaulio žmogus, aš daugiau toks vietinis, jeigu galima taip sakyti.

G. D. Tačiau abu Jūs mėgstate tą „švarią“ kūrybą, tai, be abejo, Jus susieja, šiek tiek suartina. Žinoma, tos struktūralinės tvarkos Osvaldo Balakausko kūryboje yra kur kas daugiau, bet ji tarpsta ir Jūsų muzikoje.

B. K. Taip. O apie Bajoro kūrybą sunku pasakyti, jis man mažiau pažįstamas. Gal yra tam tikrų mūsų sąsajų per liaudies muzikos sferą, bet jis irgi nelabai naudojo to folkloro, taip šiuurkščiau savo muzikoje jo necitavo, nevartojo. Daugiau ėjo į charakterį, į kalbėseną. Man sunkiau išanalizuoti, nes čia yra sudėtinga.

G. D. Kaip apibrėžti dabarties muzikos dvasingumą ir ar toji mūsų laikų muzika yra dvasinga? Dažnai čia minimas mistinis šventasis minimalizmas – A. Hovhanesso, A. Pārto, J. Tavenerio, H. Góreckio kūriniai. Papuola ir H. Otte, G. Kancheli bei P. Vaskas, kai kas ir Jus priskiria. Kaip jį suprasti, per ką jį išreikšti garsais? Jūs esate tarp lyderių, kurie šitą paslaptį žino.

B. K. Turbūt per nuotaiką, pirmiausia – per nuotaiką. Kiekvieno kūrinio specifika pirmiausia yra tai, kad jis sukuria tą lauką, tą atmosferą, kuri ima veikti klausytoją. Jeigu jį nieko nesako, niekaip neveikia, tai toks kūrinys, žinoma, yra pilkesnis, nuobodesnis klausytojui. Taigi svarbiausia – nuotaika arba atmosfera, kaip pavadinsim tą dalyką. Tai kūrinyje turi būti būtina, jeigu šito nėra, kūrinys neveiksmingas.

G. D. Tačiau nuotaika sukuriamą ir radikaliame kūrinyje – įžūliame, drastiškame, kur to tikrojo dvasingumo nėra ir jo nesiekama. Kaip atsitiko prieš kelias dienas XXII „Gaidą“ užbaigusiame Algirdo Martinaičio kūrinyje „Summa“. Šiaip jau, atrodytų, šventadienio mišios yra liturginis žanras, turėtų būti sakralios dvasinės pagavos sklidina kompozicija... Ar Martinaičio „Summa“ buvo tokia?

B. K. Nebuvo, jis turbūt ir nesiekė „Summos“ sakralumo. Savo stiliumi labai išradingai, drastišku garsu, Martinaitis kūrė ritmiką ir spalvas. Geras kūrinys. Dvasingumas turi kažkokias ribas arba formą. Jis gali būti ir toks, ir kitoks, kaip pažiūrėsim, bet jis irgi turi kažkokį baigtinumą. Dvasingumas man yra šventa muzika, sakrališkumas. Jei jis pripildytas drastiškų, aštrių, režiančių pjūvių, fiziškų garso prasiveržimų, mano manymu, tokia muzika nelabai dvasinga.

G. D. Ar galima pripažinti, kad daugelis modernių dvasingos muzikos kūrėjų tą spiritualią kūrinio atmosferą kuria taikydami tam tikras technologijas, tam tikras priemones, pavyzdžiui, minimalizmą?

B. K. Taip, galima. Pavyzdžiui, A. Pārta yra tikras dvasingos muzikos kūrėjas. Man jis labai patinka. Sakysime, parašo kelis garselius, ir, atrodytų, jie turėtų būti banalūs, bet jo muzikoje jie skamba tauriai. Jo kūryboje tai yra pagrindinis veiksnys. Aš ne tiek daug girdėjęs jo muzikos, na, bet ji dvasinga, net keliais fortepijono ir violončelės garsais jis sugeba sukurti tą lauką. Gražu, dvasinga, ir visiems jis toks atrodo.

G. D. Tačiau jei paanalizuotume jo partitūras, matytume, kaip nežmoniškai racionaliai, švariai jos sukomponuotos, kaip tikslingai sudėlioti jų elementai. Pavyzdžiui, vargonams sukurtame „Mein Weg“ intervalai rikiuojami tarsi

geometrinių trikampių atspindžių procesijos. Kenterberyje, Anglijoje, klausiausi pranešimo, aiškiai išskleidusio Pārto kompozicinę matematiką, ir jis pats, sėdėdamas toje pačioje salėje, to neužginčijo. Tokia muzika skamba nuostabiai, ji sklidina dvasios. Ar šita matematika, šitas sutvarkymas ir minimalizmas – atvira begalinė tėkmė – susisieja? Ar tai yra tos priemonės, kuriomis galima kurti dvasingą muziką?

B. K. Taip, susisieja, savaime suprantama. Ir aš pats esu bandęs grafiškas partitūras daryti, nes jos turi kažką savo. Niekaip neužrašysi klasiška partitūra, neišreikšti to, ką norėtum. Ten iš karto nutinka netikėti dalykai, sakysime, „Pagonių apeigos“ yra užrašytos grafiška partitūra, ir tai sukuria nelauktą efektą. Esu nemažai tokių kūrinių parašęs, kiekviename kūrinyje, aišku, yra sava grafika.

G. D. Per konferenciją Vilniuje Vitézslavas Mikešas manęs patyliukais klausė, ar Kutavičius iki savosios grafikos buvo matęs tuos visus ratus, spirales, sakysime, K. Stockhauseno „Texte zur Musik 2“ viršelyje, G. Crumbo kūrinuose? Negalėjau atsakyti, nes nežinau. Todėl dabar atsakykite, prisipažinkite.

B. K. Galiu drąsiai pasakyti, kad nė vieno žvilgsnio nesu metęs į šituos dalykus, nes, kaip minėjau, neanalizuoju kitų kūrinių. Partitūrų grafiniai dalykai yra grynas mano prigalvojimas. „Pagonių apeigose“ grafiniu piešiniu pirmiausia norėjau parodyti garso judėjimą. Jis nestovi vietoje, juda – ratu, į šonus ir kitomis kryptimis. Kaip juda choras – taip ir fiksuojama užrašymo grafika – ratas, kvadratas ir taip toliau. Tai žodžių, garsų judėjimo kryptis. Man labai patinka, kai muzika juda, ir dar prie viso šito grafiškai fiksuoju, kaip ji pasistūmėja erdvėje. Man rūpi ne šiaip gražus piešinys, bet judėjimo grafika.

G. D. Galimas kitas argumentas, kad apie grafines partitūras Lietuvoje, ko gero, dar nebuvo žinoma. Juk prisiminkite visišką informacijos badą, mūsų hermetišką būtį sovietmečiu. Mes tiesiog nematėme kitur tos grafikos, tų ratų, tų kvadratų. Pirmiausia Jūsų kūryboje pamatėme ir tik tada atradome kitose partitūrose. Tais laikais Jūs buvote mums muzikinės grafikos atradėjas.

B. K. Nežinau, gal koks sutapimas, bendras pojūtis, kad kažkoks poreikis kitoms išraiškoms kilo. Nežinau. Nesu matęs ir nesu nieko kopijavęs.

G. D. Tarsi liudijimas iškyla Jūsų piešiniai. Jūs taip gerai pagaunate nuotaiką, tipažą, taip talentingai hipertrofuojate. Tos jautrios Jūsų piešinių linijos, tie kontūrai. Ar jaučiate tą kitą savo talentą, slapta ir kukliai tūnantį Jūsų muzikinio talento pašonėje? Ir kokiū būdu tiesiog piešdamas užčiuopiate, pagaunate tipažų charakteringumą?

B. K. Šiaip sau, pajuokaudamas, turbūt taip pat per judesį. Balakauskas minėjo, kai mūsų abiejų piešiniai pateko į Rūtos

Gaidamavičiūtės knyga, jis sako – tu labai gerai pagauni judesį. Sakysim, nupiešiau – eina Balakauskas susirietęs su savo žmona. Tai kažkur pastebėjau, ir taip paskui užsifiksuoja. Matyt, turiu jautrumo pagauti tą charakterį judesyje.

G. D. O kaip muzikoje, sakysime, nuo mūsų slepiamoje to meto užsienio muzikoje? Kokių muzikų siluetus ar charakterius išžiūrėjote 6–7 dešimtmečių muzikos aplinkoje? Norėčiau paklausti apie „Varšuvos rudenį“ – kada Jūs ten nuvykote, ką girdėjote, kas pritrenkė?

B. K. Pirmą kartą išvažiavau susidarius grupei, pamenu, joje buvo Zita Kelmickaitė, mes nuvažiavome 1971 metais. Tai mums buvo didžiausiais atradimas. Dabar neatsimenu, kokie skambėjo kūriniai (negalėčiau išvardyti kompozitorių pavardžių), bet labiausiai mane pribloškė jų laisvumas. Pas mus nebuvo galima šitokių dalykų daryti, o štai Lenkijoje, ir visas pasaulis į juos žiūri apsvertęs aukštyne kojom. Kai grįžom namo, ir aš atsilaisvinau, „Panteistinė oratorija“ ir kiti kūriniai tiesiog pasisuko. Turbūt labiausiai ir darė įtaką šitas laisvumas.

G. D. Ar „Varšuvos rudenyje“ jau skambėjo kas nors iš minimalizmo?

B. K. Turbūt skambėjo, bet konkrečiai man neįstrigo. Ta data, kai pradėjau kitaip žiūrėti į muziką, buvo maždaug 1973 metai. Jau ne kartą tą sakiau, kad Povilo Mataičio ansamblis man padarė didelę įtaką. Tada pradėjau galvoti, kodėl gi nesukūrus pas mus tokios operos (jei galima ją taip vadinti), kokią, pavyzdžiui, turi japonai? Žiūrėti ne į itališkus dalykus, bet į nacionalinius. Mes turime sutartines, judesius, rūbus, dainavimo stilių, ko labai mažai kas iš viso turi, mažai tautų turi tokio savitumo išraišką. Kai Mataičio ansamblis susikūrė, nežinau, sakyčiau, jis „visą svetą sujudino“ ir muzikine, ir kultūrine prasme. Atsimenu, Landsbergis rašė, kad jį pribloškė. Nors praktiškai mes žinojome, kas yra sutartinės, kas yra liaudies dainos, bet netapatino to su judesiu, su teatru, su teatrališkumu. O Mataičis labai išradingai tą darė, parengė tokį spektaklį ir nuvežė į užsienį, tai buvo labai šviežia, meniška. 1974 metais jis pakvietė mane važiuoti drauge į Suomiją, paprašė, kad dalyvačiau šiame ansamblyje. Aš pajutau tą visą jų virtuvę.

G. D. Ką Jūs veikėte Mataičio ansamblyje?

B. K. Dainavau, griežiau smuiku, pūčiau ragus, valtorną, bandoniją grojau. Keliais instrumentais ten reikalingas buvau. Kai kurių jo ansamblio dalyvių valdžia neišleido į užsienį dėl politinių dalykų. Tad jisai išnaudojo mane, ir tas dalyvavimas man atnešė absoliučiai naują supratimą. Tada pagalvojau, kad negaliu eiti tiesiogiai, tiesmukai atviru folkloru, tik žiūrėjau, kad šita dvasia būtų. Pirmas toks kūrinys buvo „Džūkiškos variacijos“, paskui – „Mažasis spektaklis“ – yra dvasia, nėra folkloro, paskui „Pagonių apeigos“, „Strazdas“, kiti kūriniai.

G. D. Ar galima sakyti, kad panašiai, kaip ir tos grafinės inspiracijos, kilusios iš Jūsų vaizduotės, iš to paties užgimė ir Jūsų minimalizmas? Iš tos lietuviškos dvasios, iš to ypatingo girdėjimo, dalyvavimo Mataičio ansamblyje potyrių, dvasinio ir intelektualinio solidarumo? Kitaip tariant, iš minimalaus lietuvių liaudies dainų garsų ir ritmų skaičiaus, jų „stovėsenos“ vietoje, skambėjimo be pabaigos siauroje erdvėje ir atvirame laike. Kaip sakė K. Droba, iš reakcijos prieš retorinę išraišką ir akademinio pompastiškumo hipertrofiją. Taigi ne iš amerikietiško minimalizmo ir jo partitūrų analizų.

B. K. Ne, gink Dieve. Mano minimalizmas išsikristalizavo grynai per situacijos supratimą. Mane labai traukė visai kiti – lietuviški – dalykai, temos, faktai, kaip kad Vilniaus miesto įkūrimas, Gedimino sapnas, universiteto įkūrimas, panaikinimas, katedros pašventinimas simfonijoje „Epitafija praeinančiam laikui“. Visi šie faktai man labai brangūs, nes labai stengiausi susieti savo kūrybą su šitais lietuviškais akcentais, istoriniais faktais. Nusigrėžiau nuo bandytų serijų, nes pamačiau, kad man įdomiau vietiniai dalykai nei tie iš modernaus pasaulio. O paskui vėl atsigrėžiau po kokių 20 savo kūrybos metų, pasižvalgiau po indiškus dalykus, Tagorę, Jeruzalės vartus. Kai pasidarbavau, apsireiškiau, apsisprendžiau nacionaliniams dalykams, faktams, paskui vėl truputį pasidairiau.

G. D. Ir vis dėlto Jūs niekada nebuvote nutrūkęs nuo pasaulio. Kai analizuoji Jūsų partitūras ir šalia vartai minimalizmo teorinius talmudus, praktiškai beveik visi apibrėžimai tinka. Tinka terminai, kuriais įvardijama minimalizmo klasika, pavyzdžiui, redukcija, fazinis postūmis, adityvus procesas ir kiti. Ar jie Jums ką nors sako? Ir pagaliau kai Jūs išgirdote tą klasikinį minimalizmą, S. Reicho, T. Riley, La Monte Youngo kūrinius, ar save juose nors kiek atpažinote?

B. K. Pirmiausia tikrinausi – ar aš teisingas, su šitokiu plėtojimu ir šitaip užrašydamas. Tikrinausi per jų kūrinius ir skambėjimą, savaime suprantama. Ar pasiteisina tie daugia-kartiniai struktūrų kartojimai koki 10 minučių, žvelgiant į pasaulinę praktiką? Žiūriu, pasiteisina, pasiteisina ir mano tie panaudojimai, kartojimai, sukimaisi ratu. Pasitikrinu, kad teisingai einu, nė kiek neiškreipiu, nes garso iškreipimas man yra nepriimtinas. Sakysime, žiūrint į J. Cage'o „4'33“, tai aš nepriimu tokių dalykų. Čia jau ne muzika, o pasityčiojimas, pasitikrinimas, iki kiek jam leidžiama? Iki to aš nenuėjau savo minimalizme, nes kažkokios meniškos ribos turi būti. Dar man rūpėjo išsiaiškinti, ar jų išradimai nėra kažkoks stabdys, kažkoks negyvas mechanizmas muzikoje.

G. D. Kai į Lietuvą atvažiavo ir Ph. Glassas (Joannos Akelaitis vyras), ir S. Reichas, jie patys grojo savo kūrinius ir iki šiol skamba minimalizmo topai („Clapping Music“, „Drumming“, „It's Gonna Rain“). Ar juose atpažinote giminingą sielą, ar jie broliai Jums? Ar manote kaip ir K. Droba,

kad užtatantės minimalizmas yra dehumanizuotas, šaltas, Jums svetimas?

B. K. Veikiau svetimas. Aš nežinau, kokį mano kūrinį galima prilyginti amerikietiškam minimalizmui? Gal „Anno cum tettiagonia“? Bet jį juk susapnavau! Čia yra grynai mano struktūra: vieno garso 7 taktai (tai yra savaitė), po jų naujas garsas atsiranda, yra mėnuo – varpas, ir taip toliau. Nieko panašaus aš nesu matęs ir girdėjęs. Čia pridursiu, kad esu minimalistas–maksimalistas.

G. D. Antipodai, oksimoronai neretai giliau įprasmina reiškinių nei vienpusė deklaracija. Toks Richardas Taruskinas, turėdamas galvoje įspūdingus kūrinių skambėjimo ilgius, yra kalbėjęs apie maksimalizmą vardu minimalizmas. Louisas Andriessenas save taip pat išpažino kaip maksimalizmo apologetą...

B. K. Noriu pateisinti šį žodį grynai, nes mano minimalizmas–maksimalizmas reiškia, kad minimalizmas virsta maksimalizmu, jis išsiplėčia kaip mano „Anno cum tettiagonia“ iki saulės solsticijos – viso galingo švytėjimo, kai ateina birželio mėnuo. Ir ne viename mano kūrinyje yra šitie dalykai, kur minimalizmas susisieja su maksimalizmu.

G. D. O ar Jums neatrodo, kad nuo amerikietiško minimalizmo Jūsų minimalizmas dar skiriasi tuo, kad jį nusagstote kodais, simboliais, pranešimais, ko grynajame, tyrajame minimalizme kaip abstrakčių struktūrų procese, tiesiog nėra ir nelabai gali būti. Jūsų muzikos šiluma, sugestija, dvasingumas dar kyla iš to, kad tą „stovinti“ kelių garsų kartojimo / atnaujinimo procesą Jūs semantizuojate, suženklinate, minkštai prismaigstote jo kūną simbolių, ženklų ir reikšmių – varpų ir saulės...

B. K. Galbūt, aš neanalizuoju, aš negaliu taip teigti.

G. D. Tuomet ar atpažinote juose dvasinę giminystę struktūros gaminimo prasme, proceso organizavimo prasme?

B. K. Tas pakartojimas yra artimas. Jeigu tai amerikietiškas minimalizmas, vargu ar pats jį sukūrė, nusikopijavo iš kažkur. Kartojimas, pridėjimas, nedaug garsų naudojimas, tai man būdinga, labai brangu ir priimtina. Aš tai mėgstu, o galbūt dar todėl, kad taip muziką suprantu ir kitaip nemoku. Jau sakiau, kad remiuosi į nacionalinį lietuvių liaudies savitumą. Žiūrėkite – dainuoja lietuvių liaudies dainą – yra keli, trys, garsai, jie nuolat kartojasi ir taip trunka 10 minučių. Ji visiškai nenervina. Viskas. Raskite tautą, gal ir yra pasauly tokia tauta, kuri tiek turėtų. Aš vadovavausi tik šituo dalyku, joku būdu neėmiau grynai, bet rinkausi tą patį principą, tą pačią jauseną. Ką jaučiau klausydamas lietuviškų dalykų, stengiausi išlaikyti savo kūryboje joku būdu nekopijuodamas.

G. D. Dar vienas klausimas kyla iš repetityvinės technikos būdu kuriamos makrostruktūros pagrindimo skaitme-

ninėmis prielaidomis praktikos. Čia priartėjame prie minimalizmo ir muzikinės matematikos sąsajos, kuri nesvetima ir Jūsų kūriniams. Ji lėmė „Jeruzalės vartų“ struktūrinį su tvarkymą (4 x 3), pasiūlė nuostabią „Anno cum tettiagonia“ idėją. Ar leidžiasi tie skaitmeniniai kodai, modeliai – kaip kompoziciniai įrankiai – Jūsų kūriniuose giliau, ar lemia, surikiuoja smulkesnes, subtilesnes kompozicinio teksto struktūras?

B. K. Ne. Aš silpnas matematikas. Galima drąsiai tai neigti. Tai man būtų per didelė garbė ir matematiškai tiksliai padaryti. Tik iš nuojautos.

G. D. Su minimalizmu tam tikrų sąlyčių turėjo, atrodytų, visai kitaip mąstantys ir kuriantys kompozitoriai – J. Juzeliūnas, F. Bajoras, O. Balakauskas, daugelis kitų. Turiu galvoje struktūros grįžimą, kartojimą, persislankimą jos tonais ir pan. Pabandė ir vėliau atsitraukė. Jiems praėjo ta minimalizmo „liga“, o Jums, panašu, kad nepraeina?

B. K. Man nepraejo ir nepraeis. Kiekviename kūrinyje stengiuosi atrasti jam vienam būdingą metodą, struktūrą ir charakteringus dalykus, tik jam vienam. Savaime aišku, nenutoldamas nuo kitų savo kūrinių. Jau čia nieko nepadarysi, nepabėgsi nuo savęs. Ir tame aš jaučiu savo tapatybę.

G. D. Nors tikrai nesate vien tik grynas minimalistas, bet kodėl Jūs ilgai gynėtės, kai Jus vadindavo minimalistu, netgi egzotiškuoju minimalistu? Kodėl nepriimate, atmetate, kartais net pykdavote?

B. K. Ne, aš nepykstu. Joku būdu. Minimalizmas yra gražus dalykas. Neišsibarstymas, kitaip sakant. Galima sakyti, kad esu minimalistas, tiksliau, kaip jau sakiau – minimalistas–maksimalistas.

G. D. Jūs turite kažkokią ypatingą klausą, žmogaus būties, lietuvių sielos skambėjimo girdėjimą, tikrumo, prasmės suvokimo pojūtį. Štai negirdėjęs, tačiau iš įsivaizdavimo ir nuojautos sovietmečiu Jūs kūrėte choralus, rekonstravote pagoniškosios vizijos skambesį, sukūrėte nebūtus instrumentus (kalbu apie „kutafonus“). Kaip juos girdite ir iš kur visa tai išsitraukiate – iš savo dvasios ar būties plačiąja prasme?

B. K. Aš pasitikrinu nuojauta. Čia daugiau yra nuojautos, pasitikrinu – ar skambesys veikia, ar ne? Pasigroju ir pasiklausau, jei jis veikia mane, tai ir kuriu, ir dabar taip darau. Pirkau sodybą prie Merkinės, netoli. Visas muziejukas buvo toje sodyboje: seni daiktai, ližės. Aš visus juos sukabinau, ir išėjo senovinių daiktų muziejus. Tarp jų buvo toks rakandas linams šukuoti – sukaltos vinys į medį. Perbraukiau jas pirštu ir žiūriu, kad skamba ir duoda toną! Atsimenu, tada Jonas Vaitkus pastatė A. Mickevičiaus „Vėlines“. Sėdėjau tame spektaklyje, jis patiko man. Paskui pabraukiau savo kaime per tas vinis – žiūriu, kad sielų muzika skamba, tikra sielų muzika! Imi kanifolija išteptą stryką ir juo brauki per tas

vinis – tokia muzika, grynai muzika iš ano pasaulio. Tai va, kelioms oratorijoms pats tokius sumeistravau, nes buvo tik vienas. Atidaviau atlikėjams, jie nebenori man net gražinti. Padariau kokius keturis, ir užteko. Jie pavadino juos „kuta-fonais“ (šypsosi).

G. D. Noriu dar kartą patvirtinti, kad Bronius Kutavičius su savo tuo fenomenaliu girdėjimu nepaprastai taikliai atspėja lietuvių dvasios muziką. Jos skambesio rezonansas iš tiesų yra fantastiškas, ir čia žodžiais taip paprastai jo negali nusakyti. Bet kokia tikroji to ypatingo girdėjimo paslaptis?

B. K. Sunku pasakyti. Nors, anot Bajoro, „viskas yra muzika“, bet tie gamtiniai mano garsai turi būti truputiuką muzikiniai, nors tonas turi būti. O kaip Cage'as daro, sakysim, daug foortepijono dangčius arba tik sėdi prie foortepijono – nemuzikiniai garsai man yra visiškai nepriimtini. Jei kažkokio tono neduoda, tai bent tam tikrą ritmiką turi duoti, turi įeiti į muziką.

G. D. Jūs toliau laikotės savo didingoje aukštumoje, jau daug metų toliau stovite savosios kūrybos vasaros solsticijoje, niekaip nerodydamas nuovargio ar kritimo ženklų. Kalbu apie įspūdingus Jūsų „Metus“, ypač „Rudens gėrybes“ ir „Žiemą“, taip pat apie paskutinįjį kūrinių „Magiški kvadratai“. Kaip Jums pavyksta taip aukštai ir ilgai išstovėti?

B. K. Rašydamas labai stengiuosi, labai stengiuosi. Išsianalizuoju, ką dar galiu, ką jaučiu, dar stengiuosi kažkokią idėję, idėjų, idėjų, kokią radau „Pagonių apeigoms“, nebesitikiu jau rasti. Bet šis tas dar išlieka, nors metai jau sunkesni, jau daro savo, ir galvytė nebe taip dirba, ir sveikata... Dabar rašau smuikui, kūrinių Jaschos Heifetzo konkursui, kuris įvyks Lietuvoje kitų metų pavasarį. Na, ir užsakė man nedidelį kūrinių smuikui solo, kokių 5 minučių. Sunku man, tiesiog sunku, nieko naujo kol kas negaliu pasakyti per tą kūrinių.

G. D. Negelbsti net tasai vaiko įspūdis iš karo metų, išgirdus smuiku griežiantį rusų kareivį? Juk tik smuikas vėliau Jus išgelbėjo nuo naktinio trunkimosi košmaro sovietų kariuomenėje, ištraukė iš sunkvežimio kabinos, kai ant stogo pritaisytas prožektorius švietė į leidimosi takus karinei aviacijai. O dar Jūsų griežimas Mataičio ansamblyje! Tiek pritrūkiančių įvykių Jūsų gyvenime susieta su smuiku! Nors, kita vertus, iš tiesų sunku įsivaizduoti Broniaus Kutavičiaus kūrinių smuikui solo. Tai gal pasiimkite kažką šalia to smuiko?

B. K. Tai kad neleidžia sąlygos nieko šalia smuiko pasiimti. Paprašiau, kad man leistų sukurti nors įrašą, kuris prie to paties smuiko kartu galėtų skambėti. Gal kokią vėluojančią sistemą galėčiau turėti, kad nors truputį pridengtų smuiko nuogumą. Na ką galima šiandien rašyti vienam smuikui? Turbūt reikia būti Paganiniu, nors aš pats smuikininku irgi buvau.

G. D. Ir štai, suradęs kažkokią idėjų, išsikankinęs, dar patikrinęs pabudus naktį, sukursite smuikui solo ir įrašui kūrinių. Turėsime naują Kutavičiaus kompoziciją, ji skambės tarp daugybės kitų kūrinių Jaschos Heifetzo konkurse. Bus lietuviško repertuaro dalis. Ar lietuvių muzika turi kažkokį bruožą, skiriantį ją jau tarptautiniu, pasauliniu, mastu? Ar turi lietuviškos tapatybės, kitoniškumo, drąsos nesislapstydama būti savimi?

B. K. Turi. Turi savo dvasią, turi savo nuostatą. Man atrodo, turi lietuviško subtilumo, yra toliau nuo „nachališkų“ dalykų, tokių, kokius daro kai kurie Vakaruose, sakysime, jau minėtas Johnas Cage'as. Pas mus tokių kūrėjų nėra, aš taip galvoju.

G. D. Turim liaudies dainas, tuos turtus, ir ką su jomis mums reikia daryti dabar ir ateityje? Vienas atsakymas (J. Kačinsko, O. Balakausko) buvo toks, kad nieko nereikia daryti, nes jeigu esi lietuvis kompozitorius, tai jau savaime tavo muzika, taip kaip mes suvokiame, bus lietuvių kompozitoriaus ir turės savo tapatybę. Tavo mąstymas, mentalitetas, filogenezę jau yra lietuviški, truputį minoriški ir lėtoki. O kiti, kaip kad J. Gruodis, J. Juzeliūnas, manė, kad su liaudies daina kompozitoriams reikia dirbti, nebūtinai necituojant, bet sugeriant dvasią.

B. K. Aš manau, kad jeigu esi gimęs lietuviu, tai netapsi vokiečiu arba rusu. Jei net nieko nedarysi. Dvasinis tavo laukas lietuviškas. Bet dabar žvelgdamas į visą lietuvišką muziką nuo pat pradžios iki galo, iki dabarties, matau, kad eina kita tendencija. Jaunimas, ypač tie, kas išvažiavo į užsienį, supasaulės arba, kaip dabar sako, globalizuos. Ir šita neišvengiamai bus. Nežinau, kaip tai vertinti – gerai ar blogai? Man truputį gaila, bet prievarta nieko negali padaryti. Jaunimo muzikoje visi kūrinių pavadinimai ir visi ėjimai pasaulio kryptimi labai ryškūs, ypač elektroninėje muzikoje ir taip toliau. Nori nenori, atmirs tas lietuviškumas, ypač toks siauras, kuris gyvavo anksčiau.

G. D. Gal liks keletas tokių, kurie kitaip mąstys ir kitaip jaus. Tokių kaip Kutavičius. Juk iš Jūsų jau niekas to neatims. Jūsų aiškiaregystės dar nesibaigė, dar neišsisėmė tas žinojimas. Gal dar atskleistumėte paslaptį, iš kur viso to semtis kūryboje?

B. K. Nežinau. Taip ir rašykite – ne-ži-nau. Čia yra paslaptis gamtos, kurios neatspėsi ir nenusakysi žodžiais. Yra tokių dalykų, kurių neįmanoma žodžiais apsaityti, jauti ir viskas. Muzika ir yra ta paslaptis, neišsakoma žodžiais. Šitą fantastinį dalyką nenorėkite nuleisti žemėn, surealinti. Mistinių dalykų negali išaiškinti, niekaip įmanoma išaiškinti. Muzika yra mistika. Į kūrybą žiūriu kaip į kažkokį aukštesnį dalyką, kur kas aukštesnį, kurį sunku nusakyti. Ir nereikia nusakyti, nes tai pašaukimas.

Pokalbis užrašytas 2012 m. spalio 30 d.